

16. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка / В. Даль. – М.: Рус. язык. – 1991. – Т. 4. – 779 с.
17. Юридична енциклопедія: в 6 т. [редкол.: Ю.С. Шемшученко та інші]: – К.: Видавництво "Українська енциклопедія імені М.П. Бажана", 2003. – Т. 6. – 736 с.
18. Коломоець Т.О. Кодифікація адміністративно-процедурного законодавства України: монографія / Т.О. Коломоець, Д.С. Астахов. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. – 228 с.
19. Миколенко О.І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.07 "Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" / О.І. Миколенко. – Запоріжжя, 2011. – 40 с.
20. Школик А.М. Порівняльне адміністративне право: навч. посіб. [для юрид. фак. та фак. міжнар. відн.] / А.М. Школик. – Л.: ЗЦКЦ, 2007. – 308 с.
21. Пухтецька А.А. Європейський адміністративний простір і принцип верховенства права: монографія / А.А. Пухтецька; відп. ред. В.Б. Авер'янов. – К.: Юридична думка. 2010. – 140 с.
22. Пухтецька А. Європейські принципи адміністративного права: поняття і система / А. Пухтецька // Право України. – 2006. – №10. – С. 15-19.
23. Пухтецька А.А. Питання класифікації європейських принципів адміністративного права / А.А. Пухтецька // Часопис Київського університету права. – 2008. – №2. – С. 112-119.

УДК 347.922:342.92 (477)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЙОГО ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Білоус А.М., здобувач

Запорізький національний університет

Стаття присвячена дослідженню зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання порядку створення і функціонування професійних спілок та основним напрямкам його запозичення в Україні. Профспілки є учасниками адміністративно-правових відносин у процесі створення, реорганізації або ліквідації, тому виникає необхідність дослідити зарубіжний досвід нормативного визначення засад адміністративних процедур у вказаних сферах саме за участю профспілок для виявлення позитивних та негативних аспектів, а також можливості запозичення такого досвіду для України.

Ключові слова: професійні спілки, адміністративно-правове регулювання, досвід зарубіжних країн, реєстрація профспілки, припинення діяльності профспілки, контроль за діяльністю профспілки.

Белоус А.М. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПОРЯДКА СОЗДАНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СОЮЗОВ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЕГО ЗАИМСТВОВАНИЯ В УКРАИНЕ / Запорожский национальный университет, Украина

Статья посвящена исследованию зарубежного опыта административно-правового регулирования порядка создания и функционирования профессиональных союзов, а также основным направлениям его заимствования в Украине. Профсоюзы являются участниками административно-правовых отношений в процессе создания, реорганизации или ликвидации, поэтому существует необходимость исследовать зарубежный опыт нормативного определения основ административных процедур в указанных сферах именно с участием профсоюзов для определения положительных и отрицательных аспектов, а также возможности заимствования такого опыта для Украины.

Ключевые слова: профессиональные союзы, административно-правовое регулирование, опыт зарубежных стран, регистрация профсоюза, прекращение деятельности профсоюза, контроль за деятельностью профсоюза.

Belous A.M. FOREIGN EXPERIENCE OF ADMINISTRATIVE-LEGAL REGULATION OF THE PROCEDURE OF CREATION AND FUNCTIONING OF TRADE UNIONS AND THE MAIN DIRECTIONS OF ITS BORROWING IN UKRAINE / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article is devoted to the study of foreign experience of administrative-legal regulation of the procedure of creation and functioning of trade unions and the main directions of its borrowing in Ukraine. Study of the phenomenon of trade unions occupies an important place in modern legal science and is one of the issues that causes an acute discussion, in which to one degree or another, attracted by the active politicians, public figures, scientists, trade Union leaders, heads of enterprises and, of course, the trade unions. Domestic trade Union movement in the new conditions only being formed, but if Ukraine will be developed taking the example of the developed countries of Europe, then and national trade unions will use appropriate methods of work with the trade unions of other countries, the experience of which is of practical interest. For the formation of a perfect and effective domestic legislation regarding the functioning of trade unions, it is necessary to pay attention to borrowing the experience of foreign countries, the legislation which determines the principles of implementation, though, and other than of domestic analogs, but still similar in its essence to the administrative-legal regulation of the procedure of creation and functioning of trade unions. However, the borrowing of foreign experience may have not always a positive value, and create a legislative contradictions, lead to the rise of the shortcomings in the regulation of this or that type of relationship, significantly reduce the level of efficiency of legal regulation in General, and administrative-legal in particular. Given this caveat, it important and necessary, next to the borrowing of foreign experience, is an account of national features and trends in the field of standard-setting and public administration. It would be erroneous to simply borrow the experience of others, it is necessary to take into account the peculiarity of the development of the country, level of economic development and social security of broad masses of the population and, what is especially important, the existence of a regulatory framework for the legal regulation of relations, the ability of the authorities to provide such regulation and the desire of such relations to adhere to the norms of the law, i.e. concrete problems of the modern world can be resolved by the means that were used democratic countries, but taking into account the national peculiarities and critical approach to the study of the historical and legal experience. The trade Union movement in today's Ukraine is developing contradictory and compared with the development of foreign countries is in decline. The study of foreign experience of the trade Union movement can be useful for the improvement of the national model of trade unions. Study of experience of administrative-legal regulation of the procedure of creation and functioning of trade unions of foreign countries provides the opportunity to identify the achievements and gaps of the legal regulation of the relevant relations in order to borrow the positive and avoid the negatives in the process of improving the legal bases of existing Russian model of creation and functioning of trade unions. Foreign experience of administrative legal regulation of activities of professional unions can be positive or negative, but in any case, the practice of research is useful for the development of Russian legal science and contributes to the improvement of national legislation.

Ukrainian scientists and legislators, taking into account the vectors of our foreign policy priorities rule-making, it is worth exploring the experience of foreign countries, with the positive and tested time to borrow, and the negative – avoided. With this purpose it is expedient to pay attention to the legislative acts of the countries with varying development of economic relations, relating to the legal regulation of the procedure of creation and functioning of trade unions, and compare their individual provisions with the provisions of law of Ukraine. Of course, not to insist on an exceptional borrowing the experience of legal regulation of the procedure of creation and functioning of trade unions of one-two countries, should be weighted approach to the study of the experience of countries of Western Europe, the United States, and the post-Soviet countries.

Key words: trade unions, administrative and legal regulation and experience of foreign countries, the trade Union registration, termination of activities of a trade Union control over the activity of trade Union.

Вивчення феномена профспілок посідає важливе місце в сучасній юридичній науці і є одним із питань, що викликає гостру дискусію, до якої тією чи іншою мірою залучені діючі політики, державні діячі, науковці, профспілкові лідери, керівники підприємств і, звичайно, самі професійні спілки. Вітчизняний профспілковий рух у новітніх умовах тільки формується, але якщо Україна буде розвиватися, взявши за приклад розвинуті країни Європи, тоді і національні профспілки будуть використовувати відповідні методи роботи з профспілками інших країн, досвід яких представляє практичний інтерес. Для формування досконалого та ефективного вітчизняного законодавства щодо функціонування професійних спілок, необхідно звернути увагу на запозичення досвіду зарубіжних країн, у законодавстві яких визначено засади здійснення, хоча, і відмінні від вітчизняного аналогу, але все-таки схожі за своєю суттю, адміністративно-правового регулювання порядку створення та функціонування професійних спілок. За умов істотних, оперативних змін інститутів держави і права, яких зазнає Україна, особливу актуальність становить використання історико-правового досвіду регулювання адміністративно-правових відносин у зарубіжних країнах. Профспілковий рух сьогодення в Україні розвивається суперечливо і порівняно з розвитком зарубіжних країн занепадає. Вивчення зарубіжного досвіду профспілкового руху може стати корисним для вдосконалення

вітчизняної моделі професійних спілок. Дослідження досвіду адміністративно-правового регулювання порядку створення і функціонування професійних спілок зарубіжних країн надає можливість виявити досягнення та прогалини правового регулювання відповідних відносин із тим, щоб запозичити позитив та уникнути негативу в процесі вдосконалення правових засад існуючої вітчизняної моделі створення і функціонування професійних спілок. За твердженням Ю. Битяка, адміністративно-правове регулювання діяльності професійних спілок реалізується шляхом державного регулювання основ їх функціонування, порядку створення та ліквідації, надання прав на господарську та комерційну діяльність і здійснення контролю за їх діяльністю, а також встановленням відповідальності за порушення законодавства та обмежень на створення та діяльність об'єднань громадян [1, 86]. І. Кисельов слушно зазначає, що право на об'єднання в профспілки є одним із найважливіших у цивілізованому суспільстві, а його реалізація є показником існування демократії у державі. Профспілкова свобода передбачає повну політичну та фінансову незалежність профспілок від держави, політичних партій, підприємств, церкви, що, як правило, ретельно перевіряється при державній реєстрації профспілок у країнах із розвинутою економікою [2, 59]. Профспілки вступають в адміністративно-правові відносини в процесі створення, реорганізації або ліквідації, тому необхідно дослідити зарубіжний досвід нормативного визначення засад адміністративних процедур у вказаних сферах саме за участю профспілок.

В умовах проголошення становлення правової соціально орієнтованої держави в Україні відбувається переоцінка ролі профспілкового руху в державі та переорієнтація їх діяльності на захист прав найманих працівників. На жаль, через недосконалість законодавчої бази та відсутність традицій формування дійсно незалежного профспілкового руху відбувається досить повільно. У цих умовах своєчасним і доречним є звернення до досвіду взаємодії держави та професійних спілок у країнах розвинених ринкових відносин та демократії. Сьогодні профспілкові організації легалізовані та діють практично в усіх країнах світу. Розглядаючи правову природу свободи об'єднань громадян у закордонних державах, слід зазначити, що в конституціях більшості країн проголошено право громадян на об'єднання. У деяких країнах, зокрема у Франції, Польщі, Італії, Японії, Іспанії та Португалії, право працівників на об'єднання в профспілки має статус спеціально встановленого конституційного права. Законодавством більшості країн передбачена державна реєстрація професійних спілок, але у багатьох країнах вона є факультативною. Так, наприклад у Швеції, Бельгії, Нідерландах, Угорщині, Литві – це є суто адміністративний акт, який не створює будь-яких перешкод для створення профспілки, однак у США реєстрація профспілок обов'язкова, а її порушення тягне кримінальну відповідальність для профспілкових керівників [3]. За законодавством Польщі, незареєстрована профспілкова організація існувати взагалі не може [4, 47].

США виділяються з групи розвинутих країн, найбільш високим рівнем загального економічного добробуту. Як свідчить більш ніж двохсотрічна історія держави, американці спромогли утворити одну з найбільш досконалих нормативно-правових баз у світі. Одним із основних джерел права США, які діють на всій території країни, є Звід зібрання законів США. Кожен із розділів цього Зводу присвячений регулюванню відокремленої групи правовідносин. В. Чіркін, аналізуючи правове становище об'єднань громадян, зазначає, що у США відсутній спеціальний федеральний закон про профспілки. Деякі аспекти правового положення профспілок регулюються фундаментальними законами Вагнера (1935 р.), Тафта-Хартлі (1947 р.), Лендрама-Гріффіна (1959 р.), які забороняють профспілкам політичну діяльність, разом із тим визнають їх право на укладення колективних договорів з наймачами, на організацію страйків, зобов'язують профспілки представляти в міністерство праці відомості про їх керівників, звіти про діяльність та фінанси [5, 329].

Профспілкова діяльність зарубіжних країн передбачає політичну і фінансову незалежність профспілок від держави, політичних партій, роботодавців (зокрема, заборонаю об'єднання в одній профспілці працівників та адміністрації) та церкви. Це зазвичай ретельно перевіряється при здійсненні державної реєстрації профспілок. Державний нагляд і контроль за діяльністю профспілок здійснюється шляхом їх реєстрації в державному органі і надання йому для перевірки профспілкової документації та відомостей, що стосуються діяльності профспілок. У США державна реєстрація профспілок обов'язкова, а її порушення тягне за собою кримінальну відповідальність профспілкових керівників. Згідно з американським законодавством, створення профспілки на підприємстві можливо в разі схвалення загальним голосуванням більшості його

працівників, тобто жодна профспілка підтримана меншістю не має права на легальне існування. Засновники профспілки повинні насамперед звернутися за запитом у відповідний урядовий орган – Національне управління з трудових відносин, додавши підписи принаймні третини працівників підприємства, отримавши сертифікат, може в повному обсязі вести переговори з адміністрацією підприємства. Визнання того чи іншого органу як адміністративної установи має важливі правові наслідки, воно означає, що діяльність повинна здійснюватися в процедурних рамках, встановлених законодавством про адміністративні процедури в цілях захисту його інтересів. Як відомо, ліквідація профспілки також є адміністративною процедурою, у США було ухвалено Закон про адміністративну процедуру (Administrative Procedure Act), який визначив та процесуально оформив порядок діяльності адміністративних органів [6]. Саме в цьому документі врегульовано всі основні як процедурні, так і процесуальні питання діяльності органів публічної служби, які мають повноваження щодо реєстрації профспілок. На рівні штатів також прийнято відповідні акти, що регулюють процедурні питання діяльності адміністративних органів. Доцільно вважати позитивним досвідом з американської моделі адміністративно-правового регулювання порядку створення і функціонування професійних спілок такі переваги: швидкість (оперативність), вузька спеціалізація, динамічність, відносна дешевизна процедури, мінімальний формалізм у здійсненні адміністративних процедур.

Право громадян на об'єднання в профспілки і спілки роботодавців, які мають у ФРН велике значення, воно гарантовано Основним Законом – Конституцією ФРН – „право створення об'єднань для захисту і поліпшення умов праці та економічної кон'юнктури” (ст.9) [7], але не існує спеціального закону про профспілки в Німеччині, хоча вони мають законне право на колективні переговори, право звернутися до суду по трудових спорах, а також юридичні консультації. З правової точки зору професійні спілки розглядаються як добровільні об'єднання, які не зобов'язані проходити державну реєстрацію або платити будь-які внески за створення профспілки. Держава не втручається у внутрішню організацію і діяльність профспілки, у процес відбору його членів і проведення виборів його керівників. Слід зазначити, законодавством ФРН зафіксована тарифна автономія, яка могла б бути цінною й для України, – право суб'єктів ринку праці незалежно від держави визначати умови праці та формувати змістові характеристики відносин у соціально-трудої сфері. Правоздатність профспілки досягається шляхом внесення об'єднання в офіційний реєстр відповідної федеральної землі і присвоєння йому позначення „зареєстрованого об'єднання”. Створення профспілки ФРН відбувається в три основних етапи: підготовка установчих зборів, проведення зборів та реєстрація об'єднання. При створенні правоздатної профспілки потрібно дотримати певні формальності і безпомилково скласти необхідні документи для подання їх до суду з метою реєстрації. Для реєстрації профспілки слід: скласти заяву про реєстрацію профспілки від імені правління, обраного на зборах засновників об'єднання; нотаріально завірити підписи членів правління; додати до заяви протокол зборів про створення профспілки, оригінал з копією його статуту і список засновників об'єднання з їхніми підписами; здати заяву з доданими до неї документами до відповідного суду першої інстанції – Amtsgericht (конкретно, до суду, який веде реєстри – Registergericht) для внесення в реєстр об'єднань. Реєстрація профспілки у відповідному державному органі наділяє його правоздатністю, тобто статусом юридичної особи, тобто можливістю вступати у встановлені законом правові відносини з іншими юридичними і фізичними особами. Про розпуск (ліквідацію, припинення діяльності) профспілки може ухвалити рішення тільки його керівний орган – збори більшістю голосів відповідно до статуту. Профспілки ФРН, як і будь-які інші юридичні особи приватного права, підлягають контролю з боку держави. Державні установи мають законодавчо закріплені повноваження з контролю громадських об'єднань, зокрема профспілок. Розрізняються правовий нагляд, який здійснюється у випадках, коли профспілки виконують законодавчо передбачені завдання, віднесені до кола власних повноважень, а також забезпечує законність їх управлінської діяльності та професійний нагляд, що здійснюється з метою забезпечення належного виконання делегованих їм повноважень. Якщо профспілки не допускають протиправних дій, держава не має права втручатися в їх діяльність.

Для організації повноцінної діяльності профспілки, згідно з польським законодавством, достатньо десяти осіб і кількість таких профспілок на одному підприємстві законодавчо не регламентована. В Основному Законі – Конституції Польщі від 02.04.1997 р. (ст.12) зазначено,

що держава забезпечує свободу створення і діяльності професійних спілок [8]. За законодавством Польщі, незареєстрована профспілкова організація існувати не може [9]. З точки зору самих профспілок проблему представляє реєстрація профспілки як організації в Польському реєстровому суді (Krajowy Rejestr Sadowy) з внесенням запису в журнал реєстрів народного господарства (REGON). Багато правозахисників вважають, що слід спростити цю процедуру, тому що чинне правило суперечить конвенції МОП № 87 і порушує права працівників об'єднуватися в профспілки [10]. Також, слід звернути увагу на те, що за польським законодавством реєстрація профспілки здійснюється судом воєводства, на відміну від України, де такими повноваженнями наділена Державна реєстраційна служба України. З метою реєстрації в Польському судовому реєстрі профспілка зобов'язана надати у відповідний орган інформацію і документи стосовно до вимог Закону про Польський судовий реєстр від 20.08.1997 р. І. Кісельов відзначає, що перевагою польського законодавства є те, що чітко передбачені підстави дереєстрації профспілки, що можуть носити як добровільний, так і примусовий характер. Дереєстрація профспілки здійснюється тим же судом, який легалізував цю профспілку [2, 412]. Слід зауважити, що специфікою законодавства Польщі є використання саме такого терміна – „дереєстрація” (не припинення діяльності), що має у своєму змісті припинення реєстрації, процес, обернений до реєстрації. На думку професора Л. Лазор, наділення одного органу правом і легалізації, і дереєстрації профспілки дозволяє забезпечити чіткість, об'єктивність, оперативність, законність як щодо виникнення правосуб'єктності профспілки, так і щодо її припинення [11, 347].

Правові основи діяльності профспілок у Росії врегульовано Конституцією Росії від 12.12.1993 р. [12], Федеральним Законом Росії від 12.01.1996 р. „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” [13], Федеральним Законом Росії від 19.05.1995 р. „Про громадські об'єднання” [14], іншими законами суб'єктів Російської Федерації, підзаконними актами тощо. Основне значення в статусі профспілок Росії як суб'єктів адміністративно-правових відносин відіграють їх взаємини з державою, її органами і посадовими особами. Згідно зі ст.51 Цивільного Кодексу Росії від 30.11.1994 р., юридична особа (зокрема, професійна спілка) вважається створеною з моменту її державної реєстрації [15] в уповноваженому державному органі в порядку, визначеному Законом Росії від 08.08.2001 р. „Про державну реєстрацію юридичних осіб і приватних підприємств” [16], до якого відсилає ст.8 спеціального Федерального Закону Росії від 12.01.1996 р. „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”. Дані державної реєстрації включаються до Єдиного державного реєстру юридичних осіб Росії, відкритому для загального ознайомлення. Державна реєстрація профспілки як юридичної особи здійснюється у повідомному порядку, тобто профспілки, об'єднання, первинні профспілкові організації протягом місяця з дня утворення направляють до Міністерства юстиції Росії або його територіальних органів необхідні документи, після чого останній зобов'язаний їх зареєструвати. Слід зазначити, що відмова у державній реєстрації або ухилення від неї можуть бути оскаржені профспілками до суду. Недоліком Федерального Закону Росії від 08.08.2001 р. „Про державну реєстрацію юридичних осіб і приватних підприємств” є те, що він передбачає процедуру і правові підстави для відмови профспілкам у державній реєстрації (ст.23), хоча відповідно до Федерального Закону Росії від 12.01.1996 р. „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”, Федеральний орган державної реєстрації не має права відмовляти їм у реєстрації (ст.8). Така ж колізія присутня і у вітчизняному законодавстві, отже цей досвід цілком можна вважати негативним. Ст.10 Федерального Закону Росії від 12.01.1996 р. „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” передбачено, що реорганізація або припинення діяльності профспілки здійснюються за рішенням його членів в порядку, визначеному статутом профспілки, положенням про первинну профспілкову організацію, тобто за рішенням з'їзду (конференції) або загальних зборів, проводиться у формі злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення, а ліквідація профспілки або первинної профспілкової організації як юридичної особи здійснюється з урахуванням правил Федерального Закону Росії від 19.05.1995 р. „Про громадські об'єднання”, вона може бути ліквідована або в добровільному порядку, або примусово [14]. Федеральний Закон Росії від 19.05.1995 р. „Про громадські об'єднання” лише декларує заборону на втручання органів державної влади та їх посадових осіб у діяльність об'єднань, але фактично допускає його різноманітні правові форми. Державний контроль і нагляд за діяльністю профспілок (ст.38 Федерального Закону Росії від 19.05.1995 р. „Про

громадські об'єднання" [14]) здійснюють такі органи: Прокуратура Російської Федерації (здійснює нагляд за дотриманням законів); орган, що реєструє громадські об'єднання (здійснює контроль за виконанням статутних вимог); Федеральні органи державного фінансового контролю (контролюють джерела доходів, розміри одержуваних коштів, сплату податків); Федеральний орган виконавчої влади з контролю і нагляду в галузі податків і зборів; Федеральний орган виконавчої влади, уповноважений на здійснення функції щодо протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Вони встановлюють відповідність витрачання профспілками грошових коштів та іншого майна статутним цілям та повідомляють про результати органу, який прийняв рішення про державну реєстрацію відповідного громадського об'єднання. Щодо вітчизняного державного нагляду та контролю за діяльністю профспілок, слід відзначити, що він передбачений українським законодавством, але досить розпливчато, отже його слід нормативно конкретизувати, запозичивши досвід Росії.

Право громадян Казахстану на свободу об'єднань у професійні спілки ґрунтується на Конституції Казахстану від 30.08.1995 р. [17], Цивільному кодексі Казахстану від 27.12.1994 р. [18], Закону Казахстану від 09.04.1993 р. „Про професійні спілки” [19], Закону Казахстану від 31.05.1996 р. „Про громадські об'єднання” [20], та ін. законодавчих актах республіки, міжнародно-правових актах про права і свободи людини і громадянина, визнаних у Казахстані. Поняття „професійні спілки” чітко визначено у ст. 1 Закону Казахстану від 09.04.1993 р. „Про професійні спілки”, тобто „це – самостійні, з фіксованим індивідуальним членством громадські об'єднання, добровільно створювані громадянами на основі спільності їх професійних інтересів для представлення та захисту трудових, а також інших соціально-економічних прав та інтересів своїх членів, охорони і поліпшення умов праці” [19]. Відповідно до ст.10 Закону Казахстану від 31.05.1996 р. „Про громадські об'єднання”, профспілки створюються за ініціативою групи громадян Казахстану не менше десяти осіб, при цьому важливо відзначити, що це можуть бути тільки громадяни Казахстану. Такий досвід не можна вважати позитивним, оскільки він порушує конституційне право інших громадян на їх об'єднання. Профспілка, як і будь-яка інша юридична особа, набуває правоздатність з моменту його державної реєстрації, яка здійснюється відповідно до Закону Казахстану від 31.05.1996 р. „Про громадські об'єднання” та Законом Казахстану від 17.04.1995 р. „Про державну реєстрацію юридичних осіб та облікової реєстрації філій і представництв” [21]. Але ст.6 Закону Казахстану від 17.04.1995 р. „Про державну реєстрацію юридичних осіб та облікової реєстрації філій і представництв” передбачено, що реєстрація саме професійних спілок здійснюється Законом Казахстану від 31.05.1996 р. „Про громадські об'єднання” з урахуванням їх особливостей [20]. Ст.13 Закону Казахстану від 31.05.1996 р. „Про громадські об'єднання” передбачає, що державна реєстрація республіканських, регіональних громадських об'єднань, структурних підрозділів (філій і представництв) іноземних і міжнародних некомерційних неурядових об'єднань здійснюється Міністерством юстиції Казахстану, державна реєстрація місцевих громадських об'єднань, філій і представництв здійснюється відповідно територіальними органами юстиції. Для державної реєстрації професійної спілки до реєструючого органу у двомісячний термін із дня його виникнення подається заява, до якої додаються документи, передбачені ст.13 Закону Казахстану від 31.05.1996 р. „Про громадські об'єднання”. За реєстрацію і перереєстрацію профспілок стягується збір як за державну реєстрацію юридичних осіб у порядку, що визначається Податковим кодексом Казахстану. Відмова в реєстрації профспілки допускається у випадках, відповідно до ст.11 Закону Казахстану від 17.04.1995 р. „Про державну реєстрацію юридичних осіб та облікової реєстрації філій і представництв”. Повернення сплаченого збору за державну реєстрацію або перереєстрацію юридичних осіб, їх філій та представництв проводиться у випадках, передбачених Податковим кодексом Казахстану. Органи державної статистики на підставі повідомлень реєструючого органу протягом двох робочих днів присвоюють професійній спілці уніфікований ідентифікаційний код, включають відомості про неї до Державного статистичного реєстру, потім, протягом одного дня, направляють до податкового органу повідомлення для здійснення державної реєстрації платника податків. Діяльність профспілки як юридичної особи, згідно із ст.18 Закону Казахстану від 17.04.1995 р. „Про державну реєстрацію юридичних осіб та облікової реєстрації філій і представництв”, без державної реєстрації не допускається. В жодному з положень законодавства пострадянських держав щодо реєстрації профспілок не зустрічається згадка про їх легалізацію, яка за українським законодавством є офіційним визнанням профспілки, тобто є обов'язковою і

здійснюється шляхом її реєстрації або повідомленням про заснування. Діяльність професійних спілок України, які не легалізовані, є протизаконною. Отже, стосовно питання реєстрації профспілок позиції цих двох держав збігаються. Профспілки Казахстану самостійно визначають свою структуру, вони є незалежними у своїй діяльності від державних органів і роботодавців, політичних та ін. громадських організацій, їм не підзвітні, не підконтрольні і співпрацюють з ними на рівноправній основі і принципах партнерства, таке положення передбачено статутами професійних спілок. У відповідності зі ст.8 Закону Казахстану від 09.04.1993 р. „Про професійні спілки”, реєструючий орган не здійснює контроль за діяльністю профспілок [19]. Загальні правові засади державного контролю і нагляду в Казахстані регулює Закон від 06.01.2011 р. „Про державний контроль і нагляд в Республіці Казахстан”, який спрямований на встановлення єдиних принципів здійснення контрольної і наглядової діяльності, а також на захист прав і законних інтересів державних органів, фізичних і юридичних осіб, щодо яких здійснюється державний контроль і нагляд [22]. Вказаний Закон досить чітко і детально визначає поняття контролю і нагляду. Слід зазначити, що у вітчизняному законодавстві є Закон України від 05.04.2007 р. „Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” [23], який визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов’язки та відповідальність суб’єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю) в Україні, але ж він не розмежовує поняття нагляду та контролю, а навпаки розглядає їх як синонімічні, отже досвід Казахстану у цій частині можна вважати позитивним і варто запозичити в Україні. Припинення діяльності профспілки здійснюється в порядку, встановленому Законом Казахстану від 31.05.1996 р. „Про громадські об’єднання”, а саме ст.17, яка передбачає реорганізацію профспілки (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення), що виконується за рішенням Конференції в порядку, передбаченому її статутом і законодавством Казахстану, та ліквідацію профспілки, яка здійснюється на підставах і в порядку, передбаченому законодавством Казахстану, а саме Цивільним Кодексом від 27.12.1994 р. [24]. Професійні спілки Казахстану беруть участь у всіх суспільно значущих заходах, особливої уваги у зв’язку із цим заслуговує питання участі профспілок у забезпеченні соціального захисту трудящих, які проживають і працюють у несприятливих екологічних умовах. Так, наприклад, згідно зі ст.14 Екологічного кодексу Казахстану від 09.01.2007 р., громадські об’єднання, у т.ч. профспілки, повинні сприяти реалізації заходів, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, охорону навколишнього середовища і забезпечення екологічної безпеки [24]. Такий досвід можна вважати позитивним і запозичити у вітчизняне законодавство, адже в Україні існує лише проект Екологічного кодексу України.

У Білорусі питання, що пов’язані з профспілковою діяльністю, регулюються відповідно до положень Конституції Білорусі від 15.03.1994 р. [25] і, в основному, Трудовим кодексом Білорусі від 26.07.1999 р. [26], Законом Білорусі від 22.04.1992 р. „Про професійні спілки” [27], Законом Білорусі від 04.10.1994 р. „Про громадські об’єднання”. Діють кілька відповідних декретів і указів, які були видані Президентом в межах делегованих йому законодавчих повноважень і які мають однакову силу із законодавчими актами, прийнятими Парламентом Білорусі щодо практики соціального партнерства у Білорусі, положення, що встановлюють процедури та умови реєстрації, а також звід правил, що визначають перелік документів, які надаються для реєстрації, і нарешті, існують різні положення, згідно з якими діяльність профспілок підпорядковується положенням загального законодавства Білорусі. У межах законодавчої бази, поняття профспілкового плюралізму зазначається, перш за все, у Конституції Білорусі від 15.03.1994 р., а права на незалежність профспілок і на свободу від втручання в її внутрішні справи формально гарантовані. Згідно зі ст.1 Закону Білорусі від 22.04.1992 р. „Про професійні спілки”, профспілка є добровільною громадською організацією, яка об’єднує громадян Білорусі, іноземних громадян та осіб без громадянства, пов’язаних спільними інтересами за родом діяльності виробничої та невиробничої сфери, для захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів. Базовим Законом Білорусі від 04.10.1994 р. „Про громадські об’єднання” визначено, що членство у громадських об’єднаннях має бути фіксованим, і членами таких об’єднань можуть бути громадяни, що досягли шістнадцятирічного віку [28]. Відповідно до положень Цивільного кодексу Білорусі від 07.12.1998 р. (ст.47) вказується, що всі юридичні особи повинні бути зареєстровані [29]. Державна реєстрація юридичних осіб Білорусі здійснюється згідно з певними нормативно-

правовими актами, а саме – Положенням про державну реєстрацію суб'єктів господарювання, затвердженого Декретом Президента Білорусі від 16.01.2009 р. № 1 „Про державну реєстрацію і ліквідацію (припинення діяльності) суб'єктів господарювання” [30] на підставі заявницького принципу та згідно із Законом Білорусі від 04.10.1994 р. „Про громадські об'єднання”. Для державної реєстрації професійних спілок слід дотримуватись саме спеціального закону, тобто Закону Білорусі від 04.10.1994 р. „Про громадські об'єднання”, що передбачає порядок державної реєстрації профспілки, спілки, її символіки, змін і доповнень, внесених до статуту профспілки (ст.13), порядок розгляду документів, які подаються для державної реєстрації профспілки, змін і доповнень, внесених до статуту профспілки (ст.14), а також причини призупинення державної реєстрації і відмову в державній реєстрації профспілки (ст.15). У місячний термін із дня проведення установчого з'їзду, конференції, загальних зборів необхідно зареєструвати профспілку відповідно її статусу (міжнародні, республіканські, місцеві) в Міністерстві юстиції, управлінні юстиції обласного, Мінського міського виконавчого комітету. Реєструючий орган протягом п'яти робочих днів з дня внесення запису про державну реєстрацію профспілки до Єдиного державного реєстру юридичних осіб і приватних підприємців видає документи, що підтверджують постановку на облік у податкових органах, органах державної статистики, органах Фонду соціального захисту населення, Міністерства праці та соціального захисту, реєстрацію в Білоруському республіканському унітарному страховому підприємстві „Белдержстрах”. За державну реєстрацію профспілок стягується державне мито в установленому законодавчими актами розмірі. У ст.5 Закону Білорусі від 22.04.1992 р. „Про професійні спілки” припинення діяльності профспілки здійснюється за рішенням її членів в порядку, визначеному статутом цієї профспілки. Ліквідація профспілки може бути добровільною і здійснюється за рішенням вищого органу профспілки або примусовою і здійснюється за рішенням суду. Профспілка вважається ліквідованою та зобов'язана припинити свою діяльність із дати внесення реєструючим органом запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб і приватних підприємців про виключення її із цього реєстру. Процедура ліквідації профспілок Білорусі є досить складною і подібною до вітчизняного аналогу. Ст.5 Закону Білорусі від 04.10.1994 р. „Про громадські об'єднання” встановлює засади контролю за відповідністю діяльності громадських об'єднань законодавству і статутами. Контроль за відповідністю діяльності профспілок їх статутами здійснюють органи, які їх зареєстрували, а контроль за фінансовою діяльністю профспілок, у т.ч. за джерелами їх доходів, розмірами отриманих ними засобів і сплатою податків здійснюють державні податкові органи. Надмірна кількість різноманітних за змістом і формою нормативно-правових актів Білорусі з приводу адміністративно-правового регулювання порядку створення і функціонування професійних спілок значно ускладнює їх існування і можливість належної діяльності, такого досвіду у вітчизняному нормотворчому процесі слід уникати.

Досвід зарубіжних країн у сфері, що досліджується, є досить різноманітним, що є результатом поєднання національних, правових, історичних традицій тієї чи іншої держави. Тому вітчизняним науковцям і законодавцям, враховуючи вектори зовнішньої політики, пріоритети нормотворчості, варто досліджувати досвід зарубіжних країн, при чому позитивний та апробований часом запозичувати, а негативного – уникати. З цією метою доцільно звернути увагу і на законодавчі акти країн із різним розвитком економічних відносин, що стосуються правового регулювання порядку створення та функціонування професійних спілок, та порівняти їх окремі норми з нормами права України. Звісно, не можна наполягати на виключному запозиченні досвіду правового регулювання порядку створення і функціонування профспілок однієї-двох країн, повинен бути зважений підхід у дослідженні досвіду країн Західної Європи, США, пострадянських країн. В якості найбільш прийняттого досвіду для України є: уніфікація і систематизація в єдиному нормативно-правовому акті основ процедур створення і припинення діяльності профспілок, спрощеність реєстраційних процедур, фінансова доступність, здешевлення процедур порядку реєстрації та припинення, контроль за здійсненням таких процедур, єдина нормативно визначена модель реєстрації і припинення діяльності, абсолютна визначеність правової термінології тощо. Тільки із врахуванням таких положень може бути досягнуто позитивного результату щодо адміністративно-правового регулювання порядку створення і функціонування професійних спілок в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Битяк Ю.П. Административное право Украины (Общая часть): учебное пособие / Ю.П. Битяк, Б.В. Зуй. – Харьков: Одиссей, 1999. – 224 с.
2. Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право / Игорь Яковлевич Киселев. – Москва: Дело, 1999 – 728 с.
3. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США / Вільям Бернхем; [Пер. з англ.]. – Київ: „Україна”, 1999. – 554 с.
4. Циганчук Н.А. Міжнародно-правове регулювання діяльності професійних спілок у сфері праці / Н.А. Циганчук // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. Серія: Право та державне управління. – 2011. – № 1. – С. 43-50.
5. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран: учебник / Вениамин Евгеньевич Чиркин. – Москва: „Юристъ”, 1997. – 568 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.libok.net/view/11712/1>.
6. Никеров Г.И. Административное право США / Геннадий Иванович Никеров. – М.: Наука, 1977. – 200 с.
7. Конституція Федеративної Республіки Німеччини від 23 травня 1949 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.akademia.gp.gov.ua/ua/kid.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=160770.
8. Конституція Республіки Польща: Основний державний документ Республіки Польща від 02 квітня 1997 р. // Вісник законів Республіки Польща. – 1997. – № 78. – позиція 483.
9. Kodeks prasy. – Komentarz. – Dom wydawniczy ABC. Warszawa, 2001. – С. 15– 95.
10. Про свободу асоціації та захист права на організацію: Конвенція від 09 серпня 1948 р. № 87 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/993_125.
11. Lazor L. Trade union legal status in Ukraine and Poland: comparative-legal aspect / Lazor L., Shamshina I. // ТЕКА Commission of motorization and power industry in agriculture. – OL PAN, Lublin, 2010. – 10A, p. 345–350. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/TMot10a/Lazor.pdf>.
12. Конституция Российской Федерации от 12 декабря 1993 г.: офиц. изд. – Москва: „Юридическая литература”, Администрация Президента Российской Федерации. – 1997. – 64 с.
13. О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности: Федеральный закон Российской Федерации от 12 января 1996 г. № 10–ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1996. – № 3. – Ст. 148.
14. Об общественных объединениях: Федеральный закон Российской Федерации от 19 мая 1995 г. № 82-ФЗ // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://base.garant.ru/10164186/>.
15. Гражданский кодекс Российской Федерации от 30 ноября 1994 года № 51– ФЗ – Часть 1 // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1994. – № 32. – Ст. 3301.
16. О государственной регистрации юридических лиц и индивидуальных предпринимателей: Федеральный закон Российской Федерации от 08.08.2001 г. № 129-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2001. – № 33(Часть I). – Ст. 3431.
17. Конституция Республики Казахстан от 30.08.1995 г. // Ведомости Парламента Республики Казахстан. – 1996. – № 4. – Ст. 217.
18. Гражданский кодекс Республики Казахстан от 27.12.1994 г. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pavlodar.com/zakon/?dok=00002&ogl=all>.
19. О профессиональных союзах: Закон Республики Казахстан от 09.04.1993 г. // Ведомости Верховного Совета Республики Казахстан. – 1993. – № 8. – Ст. 200.
20. Об общественных объединениях: Закон Республики Казахстан от 31.05.1996 г. № 3 // Ведомости Парламента Республики Казахстан. – 1996. – № 8-9. – Ст. 234.

21. О государственной регистрации юридических лиц и учётной регистрации филиалов и представительств: Закон Республики Казахстан от 17.04.1995 г. № 2198 // Ведомости Верховного Совета Республики Казахстан. – 1995. – № 3. – Ст. 35.
22. О государственном контроле и надзоре в Республике Казахстан: Закон Республики Казахстан от 06.01.2011 г. № 377-IV ЗРК // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pavlodar.com/zakon/info.html?dok=02499>.
23. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389.
24. Экологический кодекс Республики Казахстан: Кодекс Республики Казахстан от 09.01.2007 г. № 212-III // Ведомости Парламента Республики Казахстан. – 2007. – № 1. – Ст. 1.
25. Конституция Республики Беларусь от 15.03.1994 г. // Ведомости Верховного Совета Республики Беларусь. – 1994. – № 9. – Ст. 144.
26. Трудовой кодекс Республики Беларусь: Кодекс Республики Беларусь от 26.07.1999 г. № 296-3 // Ведомости Национального собрания Республики Беларусь. – 1999. – № 26–27. – Ст. 432.
27. О профессиональных союзах: Закон Республики Беларусь от 22.04.1992 г. № 1605-XII // Ведомости Верховного Совета Республики Беларусь. – 1992. – № 19. – Ст. 300.
28. Об общественных объединениях: Закон Республики Беларусь от 04.10.1994 г. № 3254-XII // Ведомости Верховного Совета Республики Беларусь. – 1994. – № 29. – Ст. 503.
29. Гражданский кодекс Республики Беларусь от 07.12.1998 г. № 218-3 // Ведомости Национального собрания Республики Беларусь. – 1999. – № 7-9. – Ст. 101.
30. О государственной регистрации и ликвидации субъектов хозяйствования: Декрет Президента Республики Беларусь № 1 от 16.01.2009 г. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://law.sb.by/785/>.

УДК 343.15: 343.222.2

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ ПРО ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЗА ПІДОЗРОЮ У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ

Валігура Д.М., здобувач

Національна академія внутрішніх справ

Досліджено нормативне врегулювання та практичне застосування оскарження рішення про затримання особи за підозрою у вчиненні злочину, з'ясовано зміст підстав прийняття цього процесуального рішення. Встановлено, що оскарження до суду дій і рішень посадових осіб, які здійснюють кримінальне судочинство, у тому числі, рішення про затримання особи за підозрою у вчиненні злочину, виступає однією з важливих правових гарантій забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини. Розгляд судом таких скарг є однією з форм судового контролю. Стверджується, що предметом судового розгляду при вирішенні скарги на затримання є не тільки законність відповідного рішення, а і його обґрунтованість та вмотивованість. Звертається увага на те, що в новому Кримінальному процесуальному кодексі України питання оскарження рішення про затримання особи врегульовані недостатньо повно, сформульовані відповідні пропозиції.

Ключові слова: затримання підозрюваного, оскарження в кримінальному процесі, законність і обґрунтованість рішень слідчого.

Валігура Д.Н. ОБЖАЛОВАНИЕ РЕШЕНИЯ О ЗАДЕРЖАНИИ ЛИЦА ПО ПОДОЗРЕНИЮ В СОВЕРШЕНИИ ПРЕСТУПЛЕНИЯ / Национальная академия внутренних дел, Украина